

Informaatiotutkimuksen päivät 2012
1.–2. marraskuuta, Åbo Akademi, Turku

ABSTRAKTI

Mikko Tanni

Opettajaharjoittelijoiden tiedonhankinta ja käsitykset informaatiolukutaidon opettamisesta

Informaatiotieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto, mikko.tanni@uta.fi

World Wide Webistä on tullut tärkeä tietoresurssi, joka on oleellisesti korostanut tiedonhankinnan ja -käytön taitojen merkitystä kouluopetuksessa tukemalla oppilaiden omaan aktiiviseen tiedonhankintaan ja käyttöön perustuvia pedagogisia lähestymistapoja (Kuhlthau et al. 2007; Kuiper et al. 2005, 2008). Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että oppilailla on vaikeuksia suoriutua tutkivasta oppimisesta, joka edellyttää heidän hankkivan tietoa annetuista aiheista itse muotoilemiinsa tutkimuskysymyksiin vastatakseen (Alexandersson & Limberg 2003; Bilal 2004; Gordon 1999; Hultgren & Limberg 2003; Kuiper et al. 2005; McGregor & Streitenberger 2004).

Opettajien rooli on muuttumassa tietoa jakavasta luennoitsijasta pedagogiksi, joka suunnittelee ja ohjaa oppilaiden itsenäisesti suorittamia oppimistehtäviä. Tutkivaan oppimiseen perustuvat oppimistehtävät sopivat informaatiolukutaidon opettamiseen aihesisältöjen ohessa. Niiden laatiminen ja ohjaaminen edellyttää kuitenkin opettajien ymmärtävän oppilaiden informaatiokäyttäytymistä (Merchant & Hepworth 2002). Tutkimukset ovat osoittaneet, että opettajilla on vaikeuksia kehittää konkreettisia ratkaisuja oppimistehtävien suunnittelua ja ohjaamista varten informaatiolukutaidon opettamiseksi (Limberg et al. 2008).

Opettajakoulutuksessa korostetaan opettajaa tutkijana, joka kehittää ammatillisia taitojaan reflektoimalla henkilökohtaisia kokemuksiaan uusien pedagogisten teorioiden avulla henkilökohtaisiksi käytännön opetusteorioiksi (Kohonen 2010). Käytännössä opettajaharjoittelijoiden oletetaan pystyvän kehittämään käytännöllisiä ratkaisuja informaatiolukutaidon opettamiseksi ilman erityistä ohjausta. Heidän omasta tiedonhankinnastaan ja -käytöstään tiedetään suhteellisen vähän, heidän käsityksistään informaatiolukutaidon opettamisesta vielä vähemmän.

Esitys perustuu väitöskirjaprojektiin, jossa tutkittiin opettajaharjoittelijoiden tiedonhankintaa oppituntien suunnittelun yhteydessä sekä heidän käsityksiään omien tiedonhankinnan ja -käytön kokemustensa hyödyntämisestä informaatiolukutaidon opettamisessa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoituja haastatteluja ja aineiston analyysimenetelmänä teema-analyysia.

Tutkimusprojektissa havaittiin, että opettajaharjoittelijat hankkivat tietoa pääosin omista kokoelmistaan ja Webistä, joka on enemmänkin täydentänyt opettajien perinteisiä tiedonhankinnan kanavia kuten kirjastoja ja henkilökanavia kuin korvannut ne. Opettajaharjoittelijoiden tiedonhankinta tuntuu suunnitelmia varten koostuu useista erilaisista päämäärähakuisuuden mukaan eritellyistä tiedonhankinnan tavoista. Jotkut näistä olivat aktiivisia ja kohdistuivat enemmän tai vähemmän selkeästi määriteltyjen tietosisältöjen paikallistamiseen. Toiset olivat kuitenkin passiivisia ja perustuivat relevantin tiedon tunnistamiseen sattumalta ilman selvää alustavaa tavoitetta. Osa tiedonhankinnan tavoista antoi ymmärtää opettajaharjoittelijoiden hankkivan tietoa ajallisessa ulottuvuudessa, joka käsitti heidän aiemmat ja tulevat tuntuun suunnitelmansa.

Tutkimusprojektissa havaittiin myös, että opettajaharjoittelijat eivät juurikaan hyödynnä omia tiedonhankinnan kokemuksiin suunnitellessaan oppimistehtäviä informaatiolukutaidon opettamiseksi. He eivät pitäneet varsinkaan kokemuksiin kriittistä ajattelua edellyttävästä informaatiolukutaidosta siirrettävänä omaan opetukseensa. He tunnistivat ongelmia oppilaiden informaatiokäyttäytymisessä mutta eivät pääsääntöisesti pystyneet ehdottamaan käytännöllisiä ideoita informaatiolukutaidon opettamiseksi. Heidän ideansa koostuivat lähinnä erilaisista yleisistä heuristisista menettelytavoista tiedonhankintaan ja tiedonlähteiden arviointiin. Lisäksi monet opettajaharjoittelijoiden opetusta varten esittämistä ideoista koskivat lähinnä käytännön ongelmia Internetiä hyödyntävien oppimistehtävien toteuttamisessa. Opettajaharjoittelijoilla vaikuttaisikin olevan epämääräisiä käsityksiä ja kehittymättömiä käytäntöjä informaatiolukutaidon opettamisesta. Väitöskirjaprojekti osoitti opettajaharjoittelijoiden käsitysten informaatiolukutaidon opettamisesta muistuttavan ammattiaan pidempään harjoittaneiden opettajien käsityksiä. Oma informaatiolukutaitoa ei muuteta ideoiksi muiden opettamiseksi ilman ohjausta.

Lähteet

- Alexandersson, M. & Limberg, L. (2003). Constructing meaning through information artifacts. *The New Review of Information Behaviour Research*, 4(1), 17–31.
- Bilal, D. (2004). Research on children's information seeking on the Web. Teoksessa Chelton, M.K. & Cool, C. (toim.), *Youth Information Seeking Behavior: theories, Models, and Issues*. Lanham, MA, The Scarecrow Press, 271–291.
- Gordon, C. (1999). Students as authentic researchers: a new prescription for the high school research assignment. *School Library Media Research*, 2(1999), <<http://www.ala.org/aasl/aaslpubsandjournals/slmrb/slmrcontents/volume21999/vol2gordon>>.
- Hultgren, F. & Limberg, L. (2003). A study of research on children's information behaviour in a school context. *The New Review of Information Behaviour Research*, 4(1), 1–15.
- Kohonen, V. (2010). Autonomy, agency and community in FL education: developing site-based understanding through a university and school partnership. Teoksessa B. O'Rourke and L. Carson (toim.), *Language Learner Autonomy: Policy, Curriculum, Classroom, Contemporary Studies in Descriptive Linguistics*, 3. Oxford: Lang, 3–28.
- Kuiper, E., Volman, M. & Terwel, J. (2008). Students' use of Web literacy skills and strategies: searching, reading and evaluating Web information. *Information Research*, 13(3). <<http://informationr.net/ir/13-3/paper351.html>>.

- Kuiper, E., Volman, M. & Terwel, J. (2005) The web as an information resource in K-12 education: strategies for supporting students in searching and processing information. *Review of Research in Education*, 75(3), 285–328.
- Kuhlthau, C.C., Maniotes, L.K. & Caspari, A.K. (2007). *Guided inquiry. Learning in the 21st century*. Westport: Libraries Unlimited.
- Limberg, L., Alexandersson, M., Lantz-Andersson, A. & Folkesson, L. (2008). What matters? Shaping meaningful learning through teaching information literacy [1]. *Libri*, vol. 58, no. 2, 82-91.
- McGregor, J. H. & Streitenberger, D. C. (2004). Do scribes learn? Copying and information use. Teoksessa Chelton, M. K. & Cool, C. (toim.), *Youth Information Seeking Behavior: Theories, Models, and Issues*. Oxford: The Scarecrow Press, 95–118.
- Merchant, L. & Hepworth, M. (2002). Information literacy of teachers and pupils in secondary schools. *Journal of Librarianship and Information Science*, 34(2), 81-89.
- Williams, D. A. & Wavell, C. W. (2007). Secondary school teachers' conceptions of student information literacy. *Journal of Librarianship and Information Science*, 39(4), 199-212.